

Eva Horak*

MJERE OPREZA I ZAŠTITA PRAVA ŽRTVE U KONTEKSTU IZMJENA ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU

U fokusu je posljednjih izmjena Zakona o kaznenom postupku, među ostalim, sve veća i učinkovitija zaštita prava žrtve, posebice u kontekstu kaznenih djela počinjenih na štetu žena te bliskih osoba. Alarmantan broj kaznenih djela počinjenih na štetu upravo te često ugrožene skupine u društvu potaknuo je i definiranje novih kaznenih djela – femicida te teškog ubojstva bliske osobe – uvedenih izmjenama Kaznenog zakona. U svakom pojedinom predmetu, prilikom odlučivanja o ograničavanju prava okrivljenika, potrebno je voditi računa o načelu razmjernosti, ali istovremeno i osigurati učinkovitu zaštitu žrtve i njezinih prava. Prilikom odlučivanja o zamjeni istražnog zatvora mjerama opreza iz čl. 98. Zakona o kaznenom postupku državno odvjetništvo odnosno sud treba nastojati uzeti u obzir sve postojeće okolnosti, ali jednako tako i uzeti u obzir okolnosti koje bi mogle nastupiti u budućnosti i ugroziti prava žrtve. Također, prilikom svake kontrole mjera opreza potrebno je adekvatno procijeniti trenutačno stanje, razmotriti promijenjene okolnosti te donijeti odluku o daljnjoj primjeni mjera opreza, njihovu ukidanju ili zamjeni istražnim zatvorom te osigurati potrebnu informiranost žrtve. U ovom radu autorica će obraditi temu mjera opreza u odnosu na položaj žrtve s procesnog aspekta, izmjene Zakona o kaznenom postupku u odnosu na zaštitu prava žrtve i poboljšanje zaštite prava žrtve te na kraju rješenja, ali i pitanja koja se pojavljuju u sudskoj praksi koja bi mogla zahtijevati razmatranje pri budućoj regulaciji ove materije.

Ključne riječi: mjere opreza, zaštita prava žrtve, izmjene Zakona o kaznenom postupku, opasnost od ponavljanja kaznenog djela, sudska praksa

* Eva Horak, sudska savjetnica, Županijski sud u Zagrebu, Kazneni odjel I. stupnja, Odjel za praćenje propisa i sudske prakse Suda Europske unije i Europskog suda za ljudska prava; eva.horak@zszg.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-4722-8391>

1. UVOD – ZAŠTITA PRAVA ŽRTVE

Mjere opreza imaju supsidijaran karakter¹ te predstavljaju mjeru kojom se prava i slobode okrivljenika ograničavaju u manjem opsegu u odnosu na primjenu istražnog zatvora. S obzirom na to da se pri njihovoj primjeni okrivljenik nalazi na slobodi, potrebno je redovito ih kontrolirati te voditi računa o brojnim okolnostima kako bi se zaštitila prava žrtve i ostvarila svrha istražnog zatvora, koji je često prethodno primijenjen radi nužne zaštite žrtve. Obveza suda i ostalih tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku jest voditi računa o promijenjenim okolnostima pritom primjenjujući dinamički pristup te procjenjivati okolnosti koje su od utjecaja na njihovu primjenu, kao i reperkusije u odnosu na žrtvu.

Upravo izmjenama Zakona o kaznenom postupku² omogućena je značajnija mogućnost sudjelovanja žrtve u postupku, kao i bolja informiranost o vlastitim pravima, tijeku kaznenog postupka, ali i njegovu značaju. Međutim, iako su obveze tijela kaznenog postupka u velikoj mjeri precizno regulirane, žrtve su često u praksi i dalje nedovoljno upoznate sa svojim pravima.³

Prije svega, potrebno je voditi računa da se položaj žrtve često mijenja i da okolnosti koje su postojale na početku postupka te su bile odlučne prilikom donošenja prethodne odluke o primjeni mjera opreza i/ili posebnim mjerama zaštite žrtve često ne ostaju nepromijenjene tijekom kaznenog postupka ili na samom kraju.

U ovom radu fokus je na žrtvama kaznenih djela s elementima nasilja, pri čemu su žrtve bliske osobe okrivljeniku, članovi obitelji ili osobe s kojima su u određenoj vrsti intimne veze. Prema postojećoj sudskoj praksi značajan su broj žrtava žene, bivše ili trenutačne partnerice okrivljenika, te djeca, dok se najčešće radi o nasilju u obitelji i kaznenim djelima protiv spolne slobode. S obzirom na sve veći porast kaznenih djela nasilja u obitelji, odnosno kaznenih djela počinjenih na štetu bliskih osoba, potrebno je posvetiti pozornost praktičnom ostvarenju zaštite prava žrtava i osigurati potrebno stručno osposobljavanje tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku u svrhu adekvatne zaštite žrtve.⁴

¹ Pleić, M.; Budimlić, T., Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, br. 2, 2021, str. 284.

² Zakon o kaznenom postupku (*Narodne novine*, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011 – službeni pročišćeni tekst, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022, 36/2024, dalje: ZKP).

³ Rizvić, D.; Burić, Z., *Izricanje istražnog zatvora i mjere opreza radi zaštite žrtava: Priručnik za polaznike*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2023, str. 13.

⁴ Prema Zagrebačkoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2023. do 2025. (Službeni glasnik Grada Zagreba, br. 3/2023) sukladno službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova (dalje: MUP) za razdoblje od 2018. do 2022. na razini Republike Hrvatske

2. PRAVNI OKVIR – POLOŽAJ ŽRTVE U HRVATSKOM PRAVNOM SUSTAVU

Ustav Republike Hrvatske⁵ kamen je temeljac koji jamči zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva te nemoćnih osoba. Nadalje, pojam žrtve *stricto sensu* prvi je put definiran u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu Zakonom o kaznenom postupku iz 2008. (ZKP), dok je prethodno važećim izmjenama Zakona o kaznenom postupku⁶ iz 1997. (ZKP/97) postojala mogućnost sudjelovanja oštećenika u kaznenom postupku.⁷ Pored navedenih odredaba, područje prava žrtava nasilja u obitelji regulirano je Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji,⁸ u koji je implementirana Direktiva o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela⁹, također implementirana i u ZKP-u, kojoj je cilj upravo osigurati zaštitu individualnih potreba žrtve na temelju njezine pojedinačne procjene. ZZNO¹⁰ definira nasilje u obitelji kao primjenu fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda. Tim pojmom obuhvaćeno je tjelesno ili na drugi način ponižavajuće postupanje prema djeci, psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost. Također, navedeni pojam obuhvaća i ekonomsko nasilje, kao što je zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem. Pored navedenog, odredbama Zakona obuhvaćeno je

prisutan je trend porasta kaznenih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece i obitelji. Broj kaznenih djela iz navedenih područja u 2021. u odnosu na 2018. porastao je za 85 %. Broj prijavljenih kaznenih djela već je sedmu godinu uzastopno u porastu, a u 2021. počinjena su 6452 kaznena djela među bliskim osobama (12 % više nego u 2020., kada ih je počinjeno 5747). Bilježi se porast kaznenog djela nasilja u obitelji od 5 % (1661 počinjeno djelo). Od navedenih kaznenih djela stradalo je 6656 žrtava (12 % više žrtava negoli u 2020.), od čega je 79 % žena. U 2021. u Republici Hrvatskoj od 30 ubijenih osoba 14 su žene, njih 11 ubile su bliske osobe, a 4 su ubili sadašnji ili bivši partneri.

⁵ Ustav Republike Hrvatske (*Narodne novine*, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014, dalje: Ustav RH), čl. 35., čl. 63. i čl. 64.

⁶ Zakon o kaznenom postupku (*Narodne novine*, br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002, 62/2003 – službeni pročišćeni tekst, 178/2004, 115/2006, 152/2008, 76/2009, 80/2011, 143/2012, dalje: ZKP/97).

⁷ Burić, Z.; Lučić B., *Pravni i institucionalni aspekti položaja žrtve kaznenog djela u RH*, str. 8, dostupno na: <https://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2017/12/TEVNAS-IPravniIinstitucionalniaspektipolozajazrtvekaznenihdjelaRH.pdf> (14. 7. 2025.).

⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (*Narodne novine*, br. 70/2017, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 36/2024, dalje: ZZNO).

⁹ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.).

¹⁰ Čl. 10. ZZNO.

i onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i sredstava za skrb o djeci te zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo, čime joj se nanose tjelesne ili duševne patnje. Dodatno je i Kaznenim zakonom¹¹ regulirano kazneno djelo nasilja u obitelji.¹² Međutim, značajnom pomaku u sferi regulacije prava žrtve pridoinijela je Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, koje je stupila na snagu u Republici Hrvatskoj 1. listopada 2018.¹³ (dalje: Istanbulska konvencija), kao prvi sveobuhvatni međunarodni mehanizam kojem je cilj iskorjenjivanje nasilja u obitelji te nasilja nad ženama. Dodatno, zaštita prava žrtve i njezina položaja te praktična provedba mjera opreza regulirane su podzakonskom propisima, kao što je Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve,¹⁴ Pravilnik o načinu izvršavanja mjera opreza¹⁵ te Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva.¹⁶ Svi navedeni propisi predstavljaju cjelovit pravni okvir, čija su normativna određenja protekom vremena postala detaljnija odgovarajući na praktične potrebe i nužnu regulaciju s obzirom na osjetljivu prirodu ove materije.

3. PRAVA ŽRTVE PREMA ZAKONU O KAZNENOM POSTUPKU

Sukladno ZKP-u žrtva je definirana kao fizička osoba koja je pretrpjela fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda, koje su izravna posljedica kaznenog djela. Žrtvom kaznenog djela smatraju se i bračni i izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner te potomak, a ako njih nema, predak, brat i sestra one osobe čija je smrt izravno prouzročena kaznenim djelom te uzdržavane osobe.¹⁷ Nadalje, ZKP/08

¹¹ Kazneni zakon (*Narodne novine*, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, dalje: KZ/11).

¹² Čl. 179.a KZ/11.

¹³ Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, koja je stupila na snagu u Republici Hrvatskoj 1. listopada 2018. (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, br. 3/2018, dalje: Istanbulska konvencija).

¹⁴ Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (*Narodne novine*, br. 106/2017, dalje: PPPŽ).

¹⁵ Pravilnik o načinu izvršavanja mjera opreza (*Narodne novine*, br. 92/2009, 66/2014, 73/2021, dalje: PMO).

¹⁶ Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva (*Narodne novine*, br. 28/2019, dalje: PŽM).

¹⁷ Čl. 202. st. 2. toč. 11. ZKP-a.

detaljno propisuje opći katalog prava žrtve, dok je apostrofirano postupanje tijela kaznenog postupka s posebnim obzirom prema žrtvi, odnosno potreba za brigom o pravima žrtve tijekom cijelog kaznenog postupka, s kojima¹⁸ je ujedno žrtvu potrebno adekvatno upoznati. Novina uvedena izmjenama ZKP-a u odnosu na opći katalog prava žrtve jest dužnost tijela kaznenog postupka po službenoj dužnosti pravodobno informirati žrtvu o puštanju okrivljenika na slobodu te o pravomoćnom okončanju kaznenog postupka (osim ako se žrtva tog prava odrekla).¹⁹ Time se utječe na adekvatnu informiranost žrtve o promjenama u kaznenom postupku koje bi mogle znatno utjecati na njezin položaj. Tijela kaznenoga postupka žrtvinu izjavu o korištenju navedenih prava, čime se vodi računa o mogućim promijenjenim okolnostima, unose u pouku o pravima ili zapisnik, a izjavu žrtva može izmijeniti u bilo kojem trenutku. Dodatno, izmjenama ZKP-a propisano je pravo na tajnost podataka.²⁰ Također, definirano je i pravo na pristup službi za potporu žrtvama kaznenih djela,²¹ i to odmah nakon počinjenja kaznenog djela, koliko god je to dugo potrebno. Takvim zakonskim rješenjem žrtvi se osigurava adekvatna pomoć neovisno o trajanju kaznenog postupka te se važnost pridaje psihološkom statusu žrtve, ali i drugim potrebama žrtve u odnosu na koje je primjenjiva potrebna stručna pomoć. Sudjelovanje u kaznenom postupku za žrtve kaznenih djela u mnogim slučajevima predstavlja traumatično iskustvo²² te za njih kazneni postupak *a priori* predstavlja strah od nepoznatog, posebice zbog vrlo osjetljive tematike, kada se postupak odnosi na područje kaznenih djela protiv spolne slobode, ali i druge vrste nasilja. Stoga je važno spriječiti sekundarnu viktimizaciju žrtve te provesti adekvatnu pojedinačnu procjenu žrtve. Prilikom postupanja sa žrtvom nužno je pristupiti s obzirom i na primjeren način; žrtve mogu biti dugotrajno izložene nasilju, koje je izazvalo teške posljedice u odnosu na njihovo fizičko i psihičko zdravlje, ali i kratkotrajna izloženost nasilju može se manifestirati na jednak ili sličan način, s obzirom na to da su svaki predmet i svaka žrtva specifični. Tim više, a s obzirom na česte slučajeve u kojima su žrtve blisko povezane s okrivljenicima, potrebno je osigurati pravo na privatnost,²³ zaštititi njihovo dostojanstvo, brinuti o njihovim potrebama te pružiti informacije, ali

¹⁸ Čl. 16. i čl. 43. ZKP-a.

¹⁹ Čl. 43. st. 1. toč. 12. ZKP-a

²⁰ Čl. 43. st. 1. toč. 10. ZKP-a.

²¹ Čl. 43. st. 1. toč. 11. ZKP-a.

²² Hamer Vidmar, N.; Bajto, M., Potrebe žrtava i zadovoljstvo pruženom podrškom od strane odjela za podršku žrtvama i svjedocima, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 26, br. 1, 2018, str. 56.

²³ Izmjenama ZKP-a osigurava se zaštita podataka o žrtvi prilikom objave na oglasnoj ploči te podataka o boravištu svjedoka – žrtve kaznenog djela nasilja nad ženama, nasilja u obitelji i nasilja prema bliskim osobama, kao i adekvatna dostava poziva (vidi čl. 175. st. 5., čl. 287. st. 4. i čl. 288. st. 2. ZKP-a).

i stručnu pomoć i potporu, što žrtve često zbog materijalnih ili drugih razloga nisu u mogućnosti same ostvariti.

4. ZNAČAJ POJEDINAČNE PROCJENE ŽRTVE PRILIKOM ODLUČIVANJA O PRIMJENI MJERA OPREZA

S obzirom na to da mjere opreza imaju preventivnu ulogu, njihova primjena može biti različite prirode: punitivne, prisilne, ali i terapijske i druge.²⁴ Provedba pojedinačne procjene žrtve polazišna je i najznačajnija točka u svrhu adekvatne zaštite prava žrtve, koju je potrebno periodično ponovno provoditi, odnosno provjeravati potencijalno nastupanje novih okolnosti u svakom pojedinom predmetu. Pojedinačnom procjenom sprječava se moguća reviktimizacija te opasnost od zastrašivanja i odmazde žrtve, uvažavajući potrebe žrtve i individualne okolnosti koje zavise od predmeta. Kao što je prethodno navedeno, žrtve kaznenih djela nasilja, posebno kaznenih djela protiv spolne slobode, posebna su kategorija žrtava, koja zahtijeva povećanu pozornost s obzirom na svoju ranjivost.²⁵ Primarno su policijski službenici oni koji najčešće imaju prvi kontakt sa žrtvom,²⁶ stoga je njihova procjena stanja žrtve vrlo važna. Međutim, velika se važnost, razumljivo, pridaje revaluaciji žrtve i mogućim promijenjenim okolnostima, od kojih značajna može biti i želja žrtve za (ne) primjenom mjera zaštite unatoč tome što tijela kaznenog postupka mogu smatrati da za njima postoji potreba. Ono što je bitno osigurati u svrhu adekvatnog ispitivanja žrtve kod koje je utvrđena potreba primjene mjera zaštite, osim što je broj ispitivanja tijekom postupka potrebno svesti na minimum, jest stvoriti za žrtvu okruženje u kojem će biti u mogućnosti iznositi iskaz i istodobno uvažiti postojanje potencijalnog teškog psihofizičkog statusa žrtve, uz poštovanje i na primjeren način.²⁷ Navedeno može biti izazovno u već poodmakloj fazi postupka na raspravi te prilikom određivanja mjera opreza, odnosno odlučivanja o zamjeni istražnog zatvora mjerama opreza. Novelom ZKP/08 posebno je naglašeno da je prilikom provođenja procjene žrtve potrebno voditi računa o prethodnoj procjeni ukoliko postoji te o svim postojećim i mogućim opasnostima – rizičnim čimbenicima.²⁸ Također, od značajnog su utjecaja i posebna obilježja žrtve, kao što je dob, invaliditet, zdravstveno stanje, trudnoća, socio-ekonomski status (moguća ovisnost o okrivljeniku), prethodna izloženost

²⁴ Pleić, M.; Budimlić, T., *op. cit.* u bilj. 1, str. 273.

²⁵ Čl. 6. st. 2. i čl. 7. PPPŽ-a.

²⁶ Stipišić, Lj.; Slavica, N., *Pojedinačna procjena žrtava – iskustva i problemi u praksi: Priručnik za polaznike/lice*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2019., str. 14.

²⁷ Čl. 4. PPPŽ-a.

²⁸ Čl. 43.a st. 3. ZKP-a.

nasilju, težina kaznenog djela i okolnosti počinjenja, vrijeme izloženosti nasilju te odnos s okrivljenikom nakon počinjenja kaznenog djela. Prilikom provedbe procjene žrtve bitno je stvoriti okruženje u kojem će se žrtva osjećati sigurno kako bi se osigurali uvjeti da bude spremna iskazivati te odgovarati na potrebna pitanja, za što je svakako potrebna i stručna osposobljenost osobe koja provodi ispitivanje.²⁹ Štoviše, potrebno je imati na umu da je moguće da je žrtva i duži vremenski period bila izložena nasilju u izravnom ili neizravnom obliku te da moguća prethodna počinjena nasilja na štetu žrtve nisu bila prijavljivana te procesuirana.

5. PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U ODNOSU NA NASILJE NAD ŽENAMA, NASILJE U OBITELJI TE NASILJE PREMA BLISKIM OSOBAMA

Razmatranje povreda prava iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda³⁰ u domeni nasilja nad ženama te nasilja u obitelji zauzima velik dio prakse Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP). Što se tiče provođenja procjene žrtve, u presudi *Kurt protiv Austrije*³¹ ESLJP je razvio test koji treba primijeniti u slučajevima nasilja u obitelji, koji zahtijeva od nadležnih vlasti da odmah reagiraju na navode o obiteljskom nasilju te da utvrde postoji li stvarna i neposredna opasnost za život žrtava nasilja u obitelji provođenjem autonomne, proaktivne i sveobuhvatne procjene rizika. Prema tumačenju ESLJP-a, autonomna i proaktivna procjena rizika znači da se tijela ne trebaju oslanjati isključivo na žrtvinu percepciju rizika, već je moraju nadopuniti vlastitom procjenom, prikupljanjem i analizom informacija o svim relevantnim čimbenicima. Upravo takva sveobuhvatna procjena nadležnog tijela može omogućiti donošenje cjelovite odluke, razmatrajući iskaz žrtve, povezujući prethodno postojeće okolnosti s novonastalima te na kraju i žrtvinu želju za potencijalnom primjenom mjera opreza. Nadalje, u presudi su navedeni čimbenici koji upućuju na visok rizik od nasilja u obitelji, kao što su: razvod braka ili prekid veze, prethodno nasilje ili izricanje zaštitnih mjera, psihičke poteškoće počinitelja, ovisnost, nezaposlenost, prijetnje oduzimanjem zajedničke djece, seksualno nasilje, prijetnje ubojstvom žrtvi i njezinoj djeci, prijetnje samoubojstvom, prisilno i kontrolirajuće ponašanje, kao i pristup vatrenom oružju. U presudi *Malagić protiv Hrvatske*³² ESLJP nije utvrdio po-

²⁹ Stipišić, Lj.; Slavica, N., *op. cit.* u bilj. 26, str. 23–24.

³⁰ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 6-38/2024, dalje: Konvencija).

³¹ Presuda ESLJP-a *Kurt protiv Austrije*, zahtjev br. 62903 od 15. lipnja 2021.

³² Presuda ESLJP-a *Malagić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 29417/17 od 17. studenog 2022.

vredu prava na poštovanje privatnog života iz čl. 8. Konvencije razmatrajući poduzete mjere za zaštitu žrtve. Naime, ESLJP je utvrdio da su nadležna tijela poduzela odgovarajuće mjere kako bi zaštitila podnositeljčin integritet u kontekstu nasilja u obitelji. Okrivljenika se teretilo i za kazneno djelo silovanja te je podnositeljica nekoliko puta prijavljivala policiji da okrivljenik ne postupa sukladno mjerama opreza, no nakon izvršene provjere policija nije utvrdila kršenje mjera opreza. Nakon što su mjere opreza ukinute, podnositeljica je uložila žalbu, koja je odbačena kao nedopuštena, pri čemu je pravo žalbe u hrvatskom pravnom sustavu upravo omogućeno izmjenama ZKP-a. Podnositeljica je tvrdila da su nadležna tijela ukinula mjeru opreza bez procjene predstavlja li njezin bivši suprug opasnost za nju i djecu, čime su joj propustila pružiti odgovarajuću zaštitu. Suprotno navedenom, u presudi *A. protiv Hrvatske*³³ ESLJP je povodom zahtjeva podnositeljice utvrdio povredu čl. 8. Konvencije zbog propusta hrvatskih tijela da izvrše mjere koje su odredili hrvatski sudovi. U navedenom predmetu sva kaznena djela nasilja u obitelji odnosila su se na istog počinitelja i stalno su se događala te je ESLJP naglasio da država treba primjenjivati odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od nasilja. Osim toga, sud je naglasio da bi u predmetu podnositeljice zahtjev djelotvorne zaštite njezina prava na poštovanje privatnog života bio bolje ispunjen da su nadležna tijela mogla sagledati cjelokupnu situaciju, čime bi dobila bolji pregled i mogućnost da na najprikladniji način zaštite podnositeljicu od raznih oblika nasilja, dok se povreda odnosi na mjere koje su izrečene ili preporučene dok nisu provedene. Dodatno, ESLJP je u presudi *Kontrova protiv Slovačke*³⁴ utvrdio povredu prava na život iz čl. 2. Konvencije te prava na djelotvoran pravni lijek iz čl. 13. Konvencije s obzirom na to da je policija propustila poduzeti odgovarajuće mjere zaštite života ugroženih osoba, slijedom čega je suprug podnositeljice ubio zajedničku djecu te počinio samoubojstvo. Podnositeljica je tvrdila da je policija propustila poduzeti odgovarajuće mjere u svrhu zaštite života njezine djece iako je policija znala za njegovo opasno ponašanje s obzirom na prethodnu kaznenu prijavu koju je podnijela jer ju je suprug napao i istukao električnim kabelom, neovisno o tome što je nakon podnošenja prijavu modificirala u njezinoj pratnji na način da policija više nije bila dužna po njoj postupati.

³³ Presuda ESLJP-a *A. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 55164/08 od 14. listopada 2010.

³⁴ Presuda ESLJP-a *Kontrova protiv Slovačke*, zahtjev br. 7510/04 od 13. lipnja 2006.

6. MJERE OPREZA – OPASNOST OD PONAVLJANJA KAZNENOG DJELA I POJEDINAČNA PROCJENA ŽRTVE

Rezultati pojedinačne procjene potreba i zaštite žrtve te žrtvi bliskih osoba upravo su novelom ZKP/08 naglašeni kao ključni prilikom odlučivanja o primjeni mjera opreza kada postoje okolnosti zbog kojih je moguće odrediti istražni zatvor ili je ta mjera već određena.³⁵ Žrtvi je tako omogućeno da svojim mišljenjem, odnosno očitovanjem o svojem statusu i odnosu sa žrtvom, kao i cjelokupnim kaznenim postupkom, pridonese cjelovitom prikazu, što je bitno prilikom donošenja odluke suda, a prije nije bilo moguće. Na taj način osigurana je veća zaštita prava žrtve, i to ne samo prilikom određivanja mjera opreza već i prilikom njihova daljnjeg produljenja ili ukidanja – čime se vodi računa o važnosti ponavljanja kontakta tijela kaznenog postupka sa žrtvom. Dodatno, sukladno izmjenama ZKP-a, žrtvu je moguće saslušati primjenom informacijsko-komunikacijskih tehnologija, što je ujedno i jedna od posebnih mjera zaštite žrtve koje žrtve najčešće zahtijevaju. Moguće je da žrtva i dalje osjeća strah od okrivljenika te da se s obzirom na prethodni odnos s okrivljenikom svrha istražnog zatvora ne bi mogla ostvariti mjerama opreza. *A contrario*, žrtva se može i suglasiti s primjenom mjera opreza, iako je u odnosu na okrivljenika prethodno određen istražni zatvor. Tako je, primjerice, u jednom slučaju iz sudske prakse sud³⁶ prilikom odlučivanja o zamjeni istražnog zatvora mjerama opreza telefonskim putem kontaktirao žrtvu, koja se složila s primjenom mjera opreza okrivljeniku naglašavajući da više ne radi s okrivljenikom u istoj službi na radnom mjestu, dok je, provodeći pojedinačnu procjenu žrtve, sud utvrdio da je u odnosu na oštećenicu nužna potreba posebnih mjera zaštite u obliku izbjegavanja bilo kakva kontakta s okrivljenikom. Dodatno, uz mjeru opreza redovitog javljanja policijskoj postaji i zabranu uspostavljanja veze sa žrtvom, okrivljeniku je određena i zabrana približavanja žrtvi na udaljenost manju od 200 m.

Jednako tako, u svrhu ostvarenja obiteljskih odnosa, moguće je da je žrtva kaznenog djela nasilja ujedno i majka djece okrivljenika te smatra da je djeci potreban kontakt s ocem, iako bi ostvarivanjem kontakta s djecom mogla biti ugrožena njezina sigurnost. U takvim situacijama postavlja se pitanje uspostave ravnoteže između zaštite prava žrtve, ali i primjene načela razmjernosti³⁷ u odnosu na prava okrivljenika, ali i prava djeteta, kako se ne bi ograničavalo pravo okrivljenika i djeteta na ostvarivanje obiteljskih odnosa.

³⁵ Čl. 98. st. 1., 3. i 4. ZKP-a.

³⁶ Rješenje Županijskog suda u Zagrebu posl. br. Kov-iz-17/2025 od 28. ožujka 2025.

³⁷ Garačić, A.; Novosel, D., *Zakon o kaznenom postupku u sudskoj praksi*, Libertin naklada, Rijeka, 2018, str. 968, odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje: VSRH) posl.br. II KŽ-36/17 od 27. siječnja 2017.

Pored prethodno navedenog, izmjenama ZKP-a propisana je minimalna udaljenost prilikom određivanja mjera opreza zabrane približavanja žrtvi, koja ne može biti manja od 100 metara.³⁸ Takvom regulacijom ostvaruje se pomak u zaštiti prava žrtve s obzirom na to da se osigurava ujednačeno postupanje tužilaštva i suda prilikom stvaranja prakse, odnosno sprječava se diskrecijska ocjena prilikom određivanja udaljenosti ispod određenog minimuma. No jednako se tako nameće i pitanje kako postupiti, a istovremeno osigurati poštovanje propisanog zakonskog minimuma, kada, primjerice, okrivljenik i žrtva rade kod istog poslodavca, žive u zajedničkoj obiteljskoj kući ili u susjedstvu. Također, postavlja se pitanje kako postupiti kada okrivljenik slučajno sretne žrtvu, dok mu je izrečena mjera opreza zabrane uspostave izravne ili neizravne veze sa žrtvom ili zabrane približavanja žrtvi. Nadalje, praktično je pitanje hoće li predstavljati kršenje mjera opreza približavanje okrivljenika i žrtve prilikom susreta okrivljenika s djecom ili preuzimanja djece kada se radi o bivšim supružnicima. Istovremeno, potrebno je ostvariti zaštitu prava žrtve pritom imajući na umu da se mjerama opreza ne ograničava pravo okrivljenika na dom te pravo na nesmetane veze s ukućanima i članovima obitelji u odnosu na koje kazneno djelo nije počinjeno. Razmatranjem novina i sudske prakse postavljaju se pitanja koja mogu biti izazovna prilikom kontrole izvršavanja mjera opreza policijskim službenicima, odnosno prilikom preispitivanja mjera od nadležnog suda ili tužilaštva.

Prema rješenju Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske (dalje: VKS RH)³⁹ prvostupanjsko rješenje kojim su određene mjere opreza zabrane približavanja žrtvi na udaljenost manju od 100 metara, zabrane uspostavljanja ili održavanja izravne ili neizravne veze sa žrtvom te obvezi redovitog javljanja policijskoj postaji preinačeno je te je okrivljeniku produljen istražni zatvor zbog opasnosti od ponavljanja kaznenog djela. U konkretnom predmetu okrivljenika se tereti da je počinio teško kazneno djelo protiv spolne slobode u odnosu na blisku osobu u stjecaju s kaznenim djelom nasilja u obitelji. Riječ je bila o okrivljeniku koji je imao prebivalište u susjedstvu žrtve, s kojom nije bio u izvanbračnoj zajednici, a također nije bio u izvanbračnoj zajednici s majkom svojeg djeteta, za koju je naveo da se k njoj preselio. Unatoč poštivanju propisane minimalne udaljenosti prilikom zabrane približavanja žrtvi uz ostale određene mjere VKS RH izrazio je stav da vrijeme od tri mjeseca provedeno u istražnom zatvoru nije u dovoljnoj mjeri moglo utjecati na okrivljenika. Razmatrajući i prethodnu prekršajnu kažnjavanost okrivljenika, drugostupanjski je sud naglasio obvezu suda da sasluša žrtvu prilikom donošenja rješenja o određivanju mjera opreza.

³⁸ Čl. 99. st. 4. ZKP-a.

³⁹ Rješenje VKS RH posl. br. II KŽ-126/2025-5 od 4. ožujka 2025.

U odnosu na tematiku nasilja u obitelji i ostvarivanja kontakata oca s djecom, sukladno rješenju Županijskog suda u Zagrebu (dalje: ŽSZG),⁴⁰ prilikom redovne kontrole istražnog zatvora određenog radi opasnosti od ponavljanja kaznenog djela (u predmetu se radi o teškim kaznenim djelima protiv spolne slobode, kaznenom djelu prijetnje i nasilja u obitelji) saslušana je žrtva putem videopoziva na okolnost postojanja opasnosti za njezinu osobnu sigurnost ili sigurnost članova njezine obitelji i bliskih osoba. U navedenom predmetu žrtva je navela da se osjeća nesigurnom u odnosu na okrivljenika, međutim, s obzirom na to da imaju djecu koja žele viđati oca i u svrhu ostvarivanja roditeljskog odnosa oca s djecom, bila je suglasna s ukidanjem istražnog zatvora. Drugostupanjski je sud, potvrđujući prvostupanjsko rješenje, među ostalim, cijenio i okolnost da su se žrtva i okrivljenik razveli te da više ne žive na istoj adresi.

Jedno od pitanja koja se postavljaju u praksi jest što napraviti kada žrtva postane nedostupna, kada se s njome ne može ostvariti kontakt te je saslušati prilikom donošenja odluke o mjerama opreza.⁴¹ U jednom predmetu, unatoč postojanju kontakta žrtve u spisu te kontaktiranju opunomoćenika žrtve, žrtvu nije bilo moguće kontaktirati, dok je kontaktiranjem oca žrtve dobivena informacija kako se žrtva nalazi u Sjedinjenim Američkim Državama. Sukladno stavu drugostupanjskog suda⁴² prilikom razmatranja odluke o daljnjoj primjeni mjera opreza okrivljeniku je ukinuta daljnja primjena mjera opreza zabrane približavanja žrtvi i uspostavljanja ili održavanja izravne ili neizravne veze sa žrtvom koja se nalazila u drugoj državi s obzirom na protek vremena od kada su mjere određene, a koje okrivljenik nije kršio, kao i vrijeme provedeno u istražnom zatvoru, dok se žrtva nalazila izvan područja RH. Dodatno, sud je naglasio nemogućnost provedbe nadzora mjera opreza s obzirom na to da se žrtva nalazila izvan Republike Hrvatske, no unatoč navedenim okolnostima, a s obzirom na to da se žrtva u bilo kojem trenutku može vratiti, postavlja se pitanje efikasnosti zaštite prava žrtve.

Možda i najznačajnija izmjena uvedena novelom ZKP-a jest mogućnost da žrtva nasilja nad ženama, nasilja u obitelji,⁴³ odnosno nasilja prema bliskim osobama ima mogućnost podnošenja žalbe⁴⁴ protiv rješenja o mjerama opreza, što je prethodno u brojnim postupcima nedostajalo te su žalbe žrtava odbačene

⁴⁰ Rješenje ŽSZG posl. br. Kov-iz-2/2025 od 23. siječnja 2025. (VKS RH posl. br. II Kž-83/2025-7 od 12. veljače 2025.)

⁴¹ Rješenje ŽSZG posl. br. Kov-iz-19/2025 od 4. travnja 2025. (VKS RH posl.br. II Kž-282/2025-5 od 28. svibnja 2025.)

⁴² Rješenje ŽSZG posl. br. Kv I-35/2025 od 6. ožujka 2025. (VKS RH II Kž-165/2025-5 od 23. travnja 2025.)

⁴³ Prema rješenju VKS RH posl.br. II Kž-22/2025-6 od 23. siječnja 2025. žalbu su, osim žrtve – majke, podnijela i djeca žrtve putem opunomoćenika. Nadalje, drugostupanjski je sud naglasio i važnost ponovne procjene žrtve tijekom kaznenog postupka

⁴⁴ Čl. 98. st. 8. ZKP/08.

kao nedopuštene. No prije izmjena ZKP/08, kao značajno i pozitivno postupanje drugostupajnskog suda, može se istaknuti rješenje iz sudske prakse VSRH, prilikom čega je sud nadležna tijela kaznenog postupka uputio da uzimaju u obzir kršenja mjera opreza koje je žrtva navela u odbačenoj žalbi prilikom daljnjeg postupanja.⁴⁵ Međutim, istovremeno je ograničavajuća okolnost da mogućnost podnošenja žalbe imaju isključivo prethodno navedene žrtve, a ne i druge skupine žrtava.⁴⁶ Navedenim izmjenama ZKP-a žrtve prilikom donošenja odluke o mjeri opreza ne sudjeluje samo *pro forma*, već imaju i mogućnost potpunog ostvarenja svojih prava, ne samo putem provođenja procjene odnosno izražavanja mišljenja putem saslušanja prije donošenja odluke o mjerama opreza nego i mogućnošću podnošenja pravnog lijeka u slučaju postojanja žalbenih osnova. Osim navedenog, izmjenama ZKP/08 osigurava se pravodobno informiranje stručnih službi s obzirom na to da se rješenja kojima je odlučeno o mjerama opreza dostavljaju i nadležnom tijelu socijalne skrbi,⁴⁷ čime im se omogućava uvid u trenutni status kaznenog postupka i odnos okrivljenika i žrtava, dok je ujedno osigurana umreženost svih nadležnih tijela koja osiguravaju zaštitu žrtava te se sprječava mogućnost izostanka poduzimanja potrebnih mjera zaštite.

U slučaju nepridržavanja mjera opreza uvedena je znatno stroža regulacija postupanja nadležnih tijela kaznenog postupka s obzirom na to da je nakon obavijesti tijela koje izvršava mjeru opreza predviđeno da se najkasnije u roku od 24 sata donese odluka o zamjeni mjere opreza istražnim zatvorom. Takvim sankcioniranjem nepostupanja sukladno izrečenim mjerama zasigurno će se, osim upozorenja prilikom određivanja mjere opreza, osigurati i svojevrsna generalna prevencija te upoznavanje s posljedicama neusklađivanja ponašanja okrivljenika s izrečenim mjerama opreza kao blažom mjerom u odnosu na istražni zatvor. Navedenom izmjenom ujedno se i sprječava svojevrsno „gradiranje“ nepostupanja sukladno mjerama opreza, odnosno njihovu kršenju, te posljedično nesankcioniranje u predmetima s iznimno osjetljivim skupinama žrtava kao što su žrtve u predmetima nasilja nad ženama, nasilja u obitelji i prema bliskim osobama, gdje svako postupanje okrivljenika protivno mjerama opreza može u velikoj mjeri pridonijeti reviktimizaciji žrtve.

⁴⁵ Rješenje VSRH posl. br. II Kž-422/2019-4 od 22. studenog 2019.

⁴⁶ Rješenje ŽSZG posl. br. Kv II-904/2025 od 9. svibnja 2025.

⁴⁷ Čl. 100. st. 6. ZKP-a.

7. ZAKLJUČNO

S obzirom na sve veći porast kaznenih djela nasilja nad ženama, nasilja u obitelji, odnosno nasilja prema bliskim osobama, omogućavanje veće zaštite žrtava i njihovih prava, kao i strože sankcioniranje neusklađivanja postupanja okrivljenika prema mjerama opreza, nametnulo se kao nužno u svrhu sprječavanja daljnjeg nasilja te reviktimizacije žrtve.

Kada se uzmu u obzir standardi zauzeti u prethodno navedenim presudama ESLJP-a, očigledno je da i hrvatska sudska praksa i zakonodavstvo sve više idu u korak s navedenim progresivnim dinamičkim pristupom kada se radi o zaštiti žrtava, istovremeno naglašavajući važnost suradnje cjelokupnog pravosudnog sustava u različitim fazama kaznenog postupka te sveobuhvatnu procjenu žrtve u svakoj novoj fazi postupka.

Zaključno, izmjenama ZKP-a omogućena je bolja suradnja pravosuđa, policije i tijela socijalne skrbi – svih tijela koja su dužna osigurati zaštitu žrtve. Međutim, *de lege ferenda* nameću se pitanja kako postupati u praksi kada se radi o specifičnim situacijama koje su životne i ponekad neizbježne. Je li svako nepostupanje sukladno mjerama opreza uvijek potrebno tretirati jednako? Zsigurno, brojni odgovori ili potreba za daljnjom regulacijom nametnut će se kroz sudska praksu. Odabir prikladne mjere kojom se ograničava sloboda okrivljenika zahtijeva pažljivo odmjerenje suprotstavljenih interesa žrtve i okrivljenika. Vrlo često posrijedi su kaznena djela u kojima se radi o „riječi protiv riječi“ te manjku neposrednih i adekvatnih dokaza. S jedne strane, mjere opreza moraju biti odgovarajuće i učinkovite za žrtvu, dok je istodobno potrebno voditi računa da se nerazmjerno ne ograničavaju prava okrivljenika, a posebno kada se u odnosu na okrivljenika primjenjuje više mjera opreza kojih se uredno pridržava, dok su nastupile promijenjene okolnosti u obitelji okrivljenika čije bi neuvažavanje prilikom donošenja odluke utjecalo na nerazmjerno ograničenje njegovih prava.⁴⁸ Žrtve kaznenih djela nasilja počinjenog u obitelji i nasilja počinjenog na štetu bliskih osoba uistinu predstavljaju posebnu ranjivu skupinu, naročito kada je riječ o kaznenim djelima protiv spolne slobode, dok izloženost nasilju za žrtve predstavlja traumatsko iskustvo, bez obzira na vremensko trajanje izloženosti. Kada se govori o kaznenim djelima protiv spolne slobode, radi se o povredi fizičkih i psiholoških granica, zbog čega su i posljedice traume znatno izražene.⁴⁹

Kao što je naglašeno u predmetu ESLJP-a *Kurt protiv Austrije*, bitno je da se nadležna tijela redovito obučavaju o tematici nasilja u obitelji, posebno postupanja sa žrtvama i adekvatne provedbe pojedinačne procjene žrtve te raz-

⁴⁸ Rješenje Županijskog suda u Velikoj Gorici posl. br. 10 Kv I-36/2019-5.

⁴⁹ Stipišić, Lj.; Slavica, N., *op. cit.* u bilj. 26, str. 61.

matranja cjelokupne dinamike predmeta i svih odlučnih okolnosti. Policijski službenici, državno odvjetništvo i nadležni sudovi trebali bi međusobno dijeliti informacije i koordinirati druga uključena nadležna tijela, kao što je Odjel za podršku žrtvama i svjedocima i Hrvatski zavod za socijalni rad, ali i organizacije civilne zaštite, te na kraju žrtvama dati pravodobne i relevantne informacije o kaznenom postupku i mehanizmima zaštite. Osim navedenog, važno je voditi računa da se posebna procjene žrtve provodi u svakom stadiju postupka sve do pravomoćnosti te da nadležna tijela prilikom donošenja odluke o mjerama opreza vode računa o postojećim te potencijalnim izmijenjenim okolnostima, kao i potpunom kontekstu konkretnog predmeta. Osim što je uvijek potrebno razmatrati zadnju provedenu procjenu žrtve, za nadležna tijela može biti posebno izazovno uzimanje u obzir preferencija žrtve u slučaju kad žrtva ne želi primjenu posebnih mjera zaštite,⁵⁰ dok postoji očita potreba za njihovom primjenom. Naravno, brojne situacije koje se pojavljuju u praksi nepredvidive su unatoč prethodnoj sveobuhvatnoj procjeni suda. Za kraj, s obzirom na to da kazneni postupak nastupa kao *ultima ratio societatis*, potrebno je osigurati pravodobnu prevenciju nasilja u društvu podizanjem društvene svijesti i osiguranjem potrebne zdravstvene zaštite i potpore pojedincima s ciljem sprječavanja nasilja u svrhu stvaranja tolerantne i solidarne društvene zajednice.

LITERATURA

1. Garačić, A.; Novosel, D., *Zakon o kaznenom postupku u sudskoj praksi*, Libertin naklada, Rijeka, 2018.
2. Hamer Vidmar, N.; Bajto, M., Potrebe žrtava i zadovoljstvo pruženom podrškom od strane odjela za podršku žrtvama i svjedocima, *Kriminologija i socijalna integracija*, vol. 26, br. 1, 2018, 43–60, str. 43–60.
3. Pleić, M.; Budimlić, T., Mjere opreza u kaznenom postupku – prijedori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, br. 2, 2021, str. 271-301.
4. Rizvić, D.; Burić, Z., *Izricanje istražnog zatvora i mjere opreza radi zaštite žrtava: Priručnik za polaznike*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2023.
5. Stipišić, Lj.; Slavica, N., *Pojedinačna procjena žrtava – iskustva i problemi u praksi: Priručnik za polaznike*, Pravosudna akademija, Zagreb, 2019.

⁵⁰ Čl. 9. st. 2. PPPŽ-a.

Summary

Eva Horak*

PRECAUTIONARY MEASURES AND THE PROTECTION OF VICTIMS' RIGHTS IN THE CONTEXT OF AMENDMENTS TO THE CRIMINAL PROCEDURE ACT

One of the key points of the recent amendments to the Croatian Criminal Procedure Act is the increased and more effective protection of victims' rights—particularly in cases involving criminal offences committed against women and close persons to the accused person.

The alarming number of criminal offences targeting these vulnerable demographic groups has led to the legislative recognition of new criminal offences, including *femicide* and *aggravated homicide of a close person*, as introduced through amendments to the Criminal Act.

In each case, when deciding on restrictions to the accused person's rights, the principle of proportionality must be observed. At the same time, it is essential to ensure the effective protection of the victim and their rights. When considering the replacement of detention with precautionary measures under Article 98 of the Criminal Procedure Act, the State Attorney's Office or the court must evaluate not only the existing circumstances but also potential future changes that could jeopardise the victim's rights. Moreover, during every review of imposed precautionary measures, the current situation must be adequately assessed, and any changed circumstances duly considered, in order to determine whether the measures should be continued, revoked, or replaced with detention. Additionally, it is crucial to ensure that the victim is properly informed. This paper examines precautionary measures from a procedural perspective, particularly in relation to the victim's position, the legislative amendments concerning the protection and enhancement of victims' rights, as well as the challenges encountered in judicial practice.

Keywords: precautionary measures, protection of victims' rights, amendments to the Criminal Procedure Act, risk of reoffending, case law

* Eva Horak, judicial advisor, County Court in Zagreb, Criminal Department - 1st Instance, Department for Monitoring the Legislation and Case Law of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights; eva.horak@zszg.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-4722-8391>.